

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
«АКАДЕМІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ»**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ТОВ

«Академія інноваційного розвитку освіти»

«10» вересня 2026 р.

Олена ГРОМСЬКА

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної
середньої освіти**

«ТЕОРІЯ БРЕХНІ: ФЕЙКИ, МАНІПУЛЯЦІЇ ТА ПСИХОЛОГІЯ ДОВІРИ»

Розробники освітньої програми підвищення кваліфікації педагогічних кадрів: *Олена Громська*, директор ТОВ «Академія інноваційного розвитку освіти»; *Людмила Бондаренко*, заступник директора КУ ЦПР «Освітня траєкторія» ДМР, учитель географії, учитель-методист, сертифікований тренер ТОВ «Академія інноваційного розвитку освіти».

Напрямок підвищення кваліфікації: цифрові технології педагогічної діяльності на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності (Наказ МОН України від 03.06.2026 № 871).

Термін дії програми: жовтень 2026 року – жовтень 2031 року.

Рецензенти:

Тамара Пушкарьова, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, автор і науковий керівник педагогічної технології «Росток» й освітньої інновації «Академія інноваційного розвитку освіти», головний науковий співробітник відділу STEM-освіти Інституту педагогіки НАПН України;

Олена Бурдун, учитель математики та інформатики вищої категорії, учитель-методист Ліцею інформаційних технологій № 79 м. Києва, сертифікований тренер «Академії інноваційного розвитку освіти».

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми: Сучасний інформаційний простір створив ситуацію, у якій головною проблемою стає вже не нестача інформації, а здатність відрізнити факт від інтерпретації, аргумент — від маніпуляції, а переконливе повідомлення — від достовірного. Соціальні мережі, алгоритми рекомендацій, реклама, емоційний контент і штучний інтелект дедалі частіше впливають на те, що людина бачить, у що вірить і які рішення приймає.

Педагог сьогодні має вміти розпізнавати не лише відверті фейки, а й значно складніші механізми впливу: маніпуляцію фактами, підміну понять, емоційний тиск, клікбейт, пропагандистські прийоми, соціальну інженерію, шахрайські сценарії, дипфейки та синтетичний контент. Особливо важливо розуміти, чому неправдива або викривлена інформація іноді здається переконливішою за правду і чому ми схильні довіряти тому, що підтверджує наші очікування та переконання.

Тому курс «Теорія брехні: фейки, маніпуляції та психологія довіри» спрямований на розвиток інформаційної стійкості педагога: уміння помічати спроби впливу, ставити правильні запитання, перевіряти факти й джерела,

розпізнавати технології переконання та усвідомлено взаємодіяти з контентом, створеним людиною або штучним інтелектом.

Формування таких навичок є важливою складовою професійної компетентності сучасного педагога, адже його завдання — не лише самому не потрапляти під вплив маніпуляцій, а й навчити здобувачів освіти мислити критично там, де хтось дуже хоче, щоб вони просто повірили.

Цільова група: педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання, 7-9 класи).

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми. Програма реалізується на постійній основі в дистанційній асинхронній формі та призначена для вчителів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують освітній процес на рівні базової середньої освіти. Учасники опрацьовують навчальні матеріали й виконують обов'язкові завдання у зручний для себе час. Після опанування програми передбачено підсумкове тестування. Доступ до навчальних матеріалів зберігається протягом одного року з моменту його надання учасникові.

Програма поєднує теоретичне навчання з практичною діяльністю та спрямована на формування вмінь аналізувати інформаційні повідомлення, перевіряти цифрові джерела за допомогою інструментів фактчекінгу, розпізнавати фейки, маніпуляції, фішинг, соціальну інженерію.

Теоретична складова реалізується у формі лекцій із використанням презентацій, демонстраційних відеоматеріалів і практичних прикладів. Практична частина охоплює аналіз цифрових загроз, виконання ситуаційних і творчих завдань, створення ефективних запитів до систем штучного інтелекту, розроблення пам'яток, чеклістів, правил безпечної цифрової комунікації, алгоритмів реагування на маніпуляції у мережі.

Самостійна робота передбачає опрацювання навчальних матеріалів, виконання визначених програмою завдань, створення власних освітніх продуктів і підготовку до підсумкового оцінювання. Набуті знання й уміння учасники можуть безпосередньо застосовувати у професійній педагогічній діяльності.

Стандартна тривалість навчання за програмою становить два тижні. За обґрунтованої потреби строк навчання може бути пролонгований, але не більше ніж до чотирьох тижнів із моменту надання учасникові доступу до курсу.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: розвиток у педагогів уміння розпізнавати маніпуляції та технології переконання, критично оцінювати інформацію, перевіряти її достовірність і формувати інформаційну стійкість здобувачів освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

- сформувати розуміння механізмів переконання та інформаційного впливу;
- навчити розпізнавати фейки, маніпуляції, пропаганду та дезінформацію;
- удосконалити навички фактчекінгу й перевірки джерел;
- розвинути здатність критично оцінювати медіа- та ШІ-контент;
- сформувати навички протидії соціальній інженерії та цифровому шахрайству;
- навчити інтегрувати інструменти критичного мислення й медіаграмотності в освітній процес.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

Удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом МОН від 29 серпня 2024 року № 1225.

- Вчитель ЗЗСО. А2. Предметно-методична компетентність
- Вчитель ЗЗСО. А3. Інформаційно-цифрова компетентність
- Вчитель ЗЗСО. Д1. Здатність до навчання впродовж життя

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання й розуміння:

- механізмів переконання, маніпуляції та інформаційного впливу;
- ознак фейків, дезінформації, пропаганди й маніпулятивного контенту;
- принципів фактчекінгу та перевірки джерел;
- ризиків використання ШІ та синтетичного контенту;
- основних прийомів соціальної інженерії та цифрового шахрайства.

Уміння:

- критично аналізувати інформацію та відокремлювати факти від суджень;
- розпізнавати маніпулятивні прийоми й технології переконання;
- перевіряти факти, джерела, зображення, відео та ШІ-контент;
- використовувати інструменти фактчекінгу;
- інтегрувати критичне мислення та медіаграмотність в освітній процес.

Ціннісне ставлення:

- усвідомлення особистої відповідальності за споживання й поширення інформації;
- критичне та відповідальне ставлення до медіа- й цифрового контенту;
- готовність протидіяти маніпуляціям і дезінформації;
- дотримання принципів інформаційної етики та академічної доброчесності;
- прагнення формувати інформаційну стійкість здобувачів освіти.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Оцінювання відбувається у формі поточного та підсумкового контролів. Поточний контроль проводиться під час виконання практичних і самостійних завдань. Практичні роботи оцінюють за критеріями змістової точності, обґрунтованості висновків, доцільності використаних інструментів, дотримання принципів інформаційної безпеки та можливості застосування результату в освітньому процесі.

Після завершення навчання підсумковий контроль здійснюється у формі компетентнісного тестування, яке спрямоване на перевірку рівня сформованості ключових знань, умінь і навичок, визначених програмою. Успішне проходження підсумкового тесту підтверджує досягнення очікуваних результатів навчання та є підставою для зарахування результатів підвищення кваліфікації.

Розподіл балів за видами активності

Оцінювання результатів навчання здійснюється за 100-бальною шкалою:

- виконання практичних завдань у межах модулів — до 60 балів;
- виконання самостійних завдань — до 20 балів;
- підсумкове тестування — до 20 балів;

Програму вважають успішно виконаною за умови набрання не менше 60 балів зі 100, виконання обов'язкових практичних завдань і отримання не менше 12 балів за підсумкове тестування.

Після підрахунку загальної суми балів результат переводиться у підсумкову оцінку:

Сума балів	Оцінка / Рівень	Результат навчання
90 – 100	Високий (Відмінно)	Зараховано
75 – 89	Достатній (Добре)	Зараховано
60 – 74	Середній (Задовільно)	Зараховано

Менше 60	Незадовільно	Не зараховано
----------	--------------	---------------

Підсумковий контроль здійснюється у формі тестування (20 балів).

Підсумкове тестування спрямоване на перевірку рівня засвоєння теоретичного змісту програми.

Учасники, які успішно пройшли навчання, виконали передбачені програмою завдання та набрали не менше прохідного бала, отримують сертифікат про підвищення кваліфікації.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, становить 30 годин, із них: 7 годин — лекційні заняття, 16 годин — практичні заняття, 5 годин — самостійна робота, 2 години — підсумкові заходи.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: за результатами успішного виконання програми видається сертифікат про підвищення кваліфікації відповідно до вимог Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800.

Вартість: 1000 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено поєднання теоретичного та практичного навчання з використанням дистанційних освітніх технологій і сучасних технологій медіаграмотності.

Особливістю програми є її практико-орієнтований характер, поєднання аналізу реальних інформаційних повідомлень із виконанням завдань із фактчекінгу та розпізнавання маніпуляцій.

Самостійна робота передбачає опрацювання навчальних матеріалів, виконання практичних завдань, створення власних освітніх прикладів і підготовку до підсумкового тестування.

Підсумкові заходи передбачають проходження підсумкового тестування з метою оцінювання рівня засвоєння слухачами змісту Програми, сформованості практичних умінь щодо психології довіри та інформаційного самозбереження.

Зміст програми складається з 2 модулів та 8 взаємопов'язаних тем.

Модуль 1 розроблено на основі тем 5.1, 5.3, 5.4 і 5.5 Типової програми, затвердженої наказом МОН України від 03.06.2026 № 871. Модуль 2 є авторським і становить 26,7 % загального обсягу програми.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Лекції	Практич ні	Самостійна робота	Контроль ні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ (ЦИФРОВОЇ) КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ					
Тема 1.1. Інформаційно-комунікаційна компетентність здобувачів освіти, її складові та інструменти моніторингу	1	2	1		4
Тема 1.2. Безпечне та відповідальне використання цифрових технологій і сервісів здобувачами освіти для співпраці, комунікації та створення контенту	2	3	1		6
Тема 1.3. Технічна самостійність здобувачів освіти та розв'язання проблем у цифровому освітньому середовищі	1	3	1		5
Тема 1.4. ІІІ-грамотність здобувачів освіти	1	3	1		5
Вхідний контроль				1	1
Разом за модулем	5	11	4	1	21
					70%
МОДУЛЬ 2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ІМУНІТЕТ ПЕДАГОГА: ФАКТЧЕКІНГ НА КОЖЕН ДЕНЬ					
Тема 2.1. Ви щойно повірили у фейк	0,5	1			
Тема 2.2. Алгоритм знає, що ви любите	0,5	1			
Тема 2.3. Брехня у красивій упаковці: реклама та маркетинг	0,5	2			
Тема 2.4. Практикум «Інформаційний імунітет»	0,5	1	1		
Вихідний контроль				1	1
Разом за модулем	2	5	1	1	9
					30%
Усього	7	16	5	2	30
	23%	53%	16%	8%	100%

Це співвідношення свідомо робить програму практикоорієнтованою — 50 % годин відведено практичній роботі, що відповідає логіці Типової програми № 871, де рекомендоване співвідношення становить 30 % лекцій, 50 % практичної та 13 % самостійної роботи та 7% контрольних заходів.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ (ЦИФРОВОЇ) КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Тема 1.1. Інформаційно-комунікаційна компетентність здобувачів освіти, її складові та інструменти моніторингу (відповідає темі 5.1 Типової програми).

Інформаційно-комунікаційна компетентність як ключова компетентність Нової української школи. Вимоги Державного стандарту базової середньої освіти щодо розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів освіти. Міжнародне дослідження ICILS: рамка оцінювання комп'ютерної та інформаційної грамотності та обчислювального мислення. Опис рівнів сформованості компетентностей. Інструменти оцінювання ICILS: типи завдань і особливості цифрового оцінювання. Інтеграція підходів ICILS в освітній процес через розроблення компетентнісно орієнтованих завдань. Цифрова грамотність в міжнародних дослідженнях якості освіти: інноваційна галузь «Навчання в цифровому світі» у PISA-2025, «Медійна та ІІІ-грамотність у PISA-2029.

Тема 1.2. Безпечне та відповідальне використання цифрових технологій і сервісів здобувачами освіти для співпраці, комунікації та створення контенту (відповідає темі 5.3 Типової програми).

Додаткові можливості, обмеження та можливі ризики цифрових сервісів. Управління ризиками та використання цифрових технологій безпечно та відповідально. Підтримка добробуту здобувачів освіти: запобігання та реагування на ризики цифрового середовища (зокрема кібербулінг, лудоманія, поширення шкідливого контенту, порушення приватності, онлайн-вербування тощо), підтримання балансу між онлайн- та офлайн-активностями. Захист цифрової ідентичності здобувачів освіти. Цифрова поведінка здобувачів освіти. Управління цифровим слідом здобувачів освіти та усвідомлення впливу присутності в інтернеті на формування цифрової репутації. Ефективне та відповідальне використання цифрових технологій для спілкування, співпраці та прояву громадянської позиції здобувачів освіти. Розвиток критичного мислення учнів щодо ІІІ-згенерованого контенту: розпізнання дипфейків, синтетичних зображень, автоматично згенерованих текстів. Навчання учнів відповідальному користуванню ІІІ.

Тема 1.3. Технічна самостійність здобувачів освіти та розв’язання проблем у цифровому освітньому середовищі (відповідає темі 5.4 Типової програми).

Технічні проблеми, які виникають у здобувачів освіти під час використання цифрових технологій і сервісів. Визначення та розв’язання технічних проблем, формування в здобувачів освіти вміння творчо переносити технологічні знання в нові ситуації. Використання ІІІ-інструментів як засобу пошуку рішень технічних та навчальних проблем. Критична перевірка ІІІ-рекомендацій.

Тема 1.4. ІІІ-грамотність здобувачів освіти (відповідає темі 5.5 Типової програми).

Поняття ІІІ-грамотності як складової цифрової компетентності здобувача освіти. Базові принципи роботи ІІІ: дані, алгоритми, навчання моделей. Критичне мислення щодо ІІІ-згенерованого контенту: перевірка достовірності, розпізнавання дезінформації та дипфейків. Етичні виміри ІІІ: упередженість алгоритмів, конфіденційність, вплив ІІІ на суспільство та ринок праці. Безпечне та відповідальне використання ІІІ-інструментів здобувачами освіти. Практична взаємодія з ІІІ-системами: навички промптингу, критична оцінка результатів. Підготовка до навчання і праці в умовах поширення ІІІ. Управління використанням ІІІ: визначення доцільності застосування інструментів ІІІ для виконання завдань, розподіл функцій: між людиною та інструментами ІІІ, застосування методу навчання за принципом «рівний — рівному».

МОДУЛЬ 2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ІМУНІТЕТ ПЕДАГОГА: ФАКТЧЕКІНГ НА КОЖЕН ДЕНЬ

Тема 2.1. Ви щойно повірили у фейк.

Як і чому неправдива інформація здається переконливою. Механізми, які змушують довіряти фейкам: емоції, авторитет джерела, ефект більшості, повторення, знайомий контекст, фото й відео як «доказ», цифри та псевдоекспертність. Моменти, коли інформація викликає довіру, «червоні прапорці», відокремлення факту від інтерпретації, перевірка інформації до того, як повірити або поширити її.

Тема 2.2. Алгоритм знає, що ви любите.

Вплив соціальних мереж та цифрових платформ на інформаційну стрічку. Впливають на те, що ми бачимо, читаємо та обираємо. Рекомендаційні алгоритми, інформаційні бульбашки, персоналізація контенту, економіка уваги, вірусність і скролінг. Контент, який викликає емоції та утримує увагу. Ефект «усі думають так само». Критичність і свідоме керування інформаційним середовищем.

Тема 2.3. Брехня у красивій упаковці: реклама та маркетинг.

Як реклама та маркетинг впливають на рішення, відчуття вигоди, терміновості й популярності. «Знижка 70 %», «залишилося 2 товари», «вибір експертів», фейкові відгуки, прихована реклама, інфлюенсери, маніпуляції ціною та соціальним доказом. Психологічні тригери, різниця між фактом та рекламною обіцянкою. Рішення не під впливом красивої упаковки.

Тема 2.4. Практикум «Інформаційний імунітет».

Формування практичних навичок розпізнавання фейків, маніпулятивних повідомлень, шахрайських схем, рекламних прийомів і контенту, створеного ШІ. Аналіз психологічних тригерів, «червоних прапорців» та способів інформаційного впливу. Відпрацювання алгоритмів перевірки інформації, оцінювання її достовірності та протидії маніпуляціям у професійному й повсякденному житті.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?utm_source=chatgpt.com
2. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12?utm_source=chatgpt.com
3. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17?utm_source=chatgpt.com
4. Закон України «Про рекламу» від 03.07.1996 № 270/96-ВР
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80?utm_source=chatgpt.com
5. Закон України «Про медіа» від 13.12.2022 № 2849-IX
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20?utm_source=chatgpt.com

Основна література

1. Мокрогуз О. П., Желіба О. В., Запорожченко М. В. Основи медіаінформаційної грамотності, 10–11 класи : посіб. для вчителя / за заг. ред. В. І. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 133 с. ISBN 978-617-7370-64-1.
https://www.aup.com.ua/book-review/osnovi-mediainformaciynoi-gramotnos-2/?utm_source=chatgpt.com
2. Почапська О. І. (Не)безпека в цифровому світі : навч. посіб. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 59 с.
https://www.aup.com.ua/?utm_source=chatgpt.com
3. Мірошніченко П. В., Гороховський О., Мельникова-Курганова О., Островська Н. Фактчекінг і медіаграмотність : словник термінів. Київ : ГО «Центр аналітики і розслідувань», 2020. 79 с.

https://filter.mcsc.gov.ua/projects/faktchekinh-i-mediahramotnist-slovnyk-terminiv/?utm_source=chatgpt.com

4. Медіаграмотність та критичне мислення в процесі викладання дисциплін комунікаційного циклу : навч. посіб. / за заг. ред. В. Іванова. Київ : Центр вільної преси, 2024. 178 с.

Додаткова література

1. Войтович Н. О., Імбіровська-Сиваківська Л. А. Медіаграмотність: технології і практичне застосування / за заг. ред. В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 57 с. URL: <https://medialiteracy.org.ua/25187-2/>.
2. Гороховський О. М., Ірса З. Фактчек як тренд розслідувань: можливості та перспективи : практ. посіб. / ред. Н. Островська. Дніпро : ЛІРА, 2017. 133 с. URL: <https://filter.mcsc.gov.ua/projects/faktchek-praktychnyy-posibnyk/>.
3. Грушевська Ю. А. Медіаграмотність та критичне мислення : навч.-метод. посіб. для підготовки до практичних занять здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань С: Соціальні науки, журналістика та інформація за спеціальністю С7: Журналістика / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2026. 70 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.33639> .
4. Кібергігієна: як захиститися від фішингу : освітній серіал // Дія.Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/kibergigiena-ak-zahistitisa-vid-fisingu>